

ZAKON O GENETIČKI MODIFIKOVANIM ORGANIZMIMA

I. OPŠTE ODREDBE

Predmet zakona

Član 1

Ovim zakonom uređuju se uslovi za upotrebu genetički modifikovanih organizama (u daljem tekstu: GMO) i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, njihovu upotrebu u zatvorenim sistemima i namjerno uvođenje u životnu sredinu, kao i stavljanje u promet, rukovanje, prevoz, pakovanje, tranzit (provoz) preko teritorije Crne Gore, obilježavanje, preradu i mjere za sprječavanje i otklanjanje štetnih efekata.

Značenje pojmova

Član 2

Pojedini pojmovi upotrijebljeni u ovom zakonu imaju sljedeće značenje:

1) genetički materijal je dio biljke, životinje, gljive i mikroorganizma koji sadrži genetičku (nasljednu) informaciju;

2) mikroorganizam je mikrobiološki entitet, ćelijski ili nećelijski, koji je sposoban za reprodukciju ili prenošenje genetičkog materijala, uključujući viruse, viroide, životinjske i biljne ćelije u kulturi;

3) genetička modifikacija je namjerna izmjena genetičkog materijala organizma na način različit od prirodne rekombinacije i indukcije mutacija, odnosno uvođenje stranog genetičkog materijala u genetički materijal organizma ili uklanjanje dijela genetičkog materijala organizma;

4) organizam je svaka biološka jedinica sposobna za razmnožavanje ili prenos genetičkog materijala;

5) genetički modifikovan organizam (GMO) je organizam, osim ljudskog bića, čiji je genetički materijal izmijenjen na način koji se ne pojavljuje prirodnim putem (parenjem ili rekombinacijom), već:

a) tehnikama rekombinantne nukleinske kiseline koje uključuju stvaranje novih kombinacija genetičkog materijala unošenjem molekula nukleinske kiseline bilo kojim načinom van organizma u virus, bakterijski plazmid ili drugi vektorski sistem i njihovo uključivanje u organizam domaćina u kojem se ne pojavljuju prirodno, ali u kojem su sposobni za kontinuirano umnožavanje;

b) tehnikama koje uključuju direktno unošenje u organizam nasljednog materijala, pripremljenog van tog organizma, uključujući mikroinjekciju, makroinjekciju i mikroenkapsulaciju;

c) ćelijskom fuzijom (uključujući fuziju protoplasta) ili tehnikama hibridizacije kod kojih se žive ćelije sa novim kombinacijama genetičkog materijala stvaraju fuzijom dvije ili više ćelija pomoću metoda koje se ne pojavljuju prirodno;

6) proizvod od GMO je svaki proizvod koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od jednog ili više GMO, bez obzira na stepen njegove obrade, koji je namijenjen za stavljanje u promet;

7) biološka raznovrsnost je sveukupnost živih organizama koji su sastavni dijelovi ekoloških sistema, a uključuje raznovrsnost unutar vrste, između vrsta, kao i raznovrsnost između ekoloških sistema;

8) genetička raznovrsnost je sveukupnost gena živih organizama, njihova raznovrsnost između jedinki, populacija, vrsta i viših taksonomskih kategorija;

9) zatvoreni sistem je laboratorija, proizvodni pogon ili drugi od životne sredine izolovani prostor, odnosno prostor odvojen fizičkim preprekama ili kombinacijom fizičkih sa hemijskim odnosno biološkim preprekama, koje onemogućavaju kontakt GMO sa spoljnom sredinom ili njihov uticaj na nju;

10) namjerno uvođenje GMO u životnu sredinu je namjerno uvođenje u životnu sredinu GMO ili kombinacije GMO za koje se ne koriste posebne mjere sprječavanja za ograničenje GMO radi kont-

akta sa opštom populacijom i životnom sredinom i za zadržavanje visokog stepena zaštite za opštu populaciju i životnu sredinu, osim stavljanja u promet;

11) stavljanje u promet GMO je stavljanje GMO i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, na raspolaganje trećim licima uz naknadu ili bez naknade;

12) tranzit je provoz GMO preko teritorije Crne Gore namijenjenih korisniku u drugoj državi;

13) procjena rizika od GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, je naučno zasnovana procjena i identifikacija mogućih štetnih efekat (neposrednih i posrednih, kratkoročnih i dugoročnih), na zdravlje ljudi, životnu sredinu i biološku raznovrsnost, do kojih može doći pri upotrebi GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO u zatvorenim sistemima, pri namjernom uvođenju u životnu sredinu ili stavljanjem u promet;

14) incident je svaki događaj koji uključuje značajno i nenamajerno ispuštanje u životnu sredinu GMO tokom kontrolisanog korišćenja, koje bi moglo predstavljati neposrednu ili odloženu opasnost za život i zdravlje ljudi i životnu sredinu;

15) ovlašćena laboratorija je pravno lice koje vrši ispitivanje i kontrolu GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;

16) subjekat u poslovanju GMO je privredno društvo, drugo pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice koje koristi, namjerno uvodi u životnu sredinu ili zatvorene sisteme, stavlja u promet, provodi GMO ili proizvode koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;

17) stvaralac je pravno ili fizičko lice koje je stvorilo GMO ili proizvode koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;

18) potrošač je lice koje proizvod koristi za ishranu ili neposrednu upotrebu, a ne za poslovnu operaciju ili aktivnost;

19) podnosilac prijave je pravno ili fizičko lice koje namjerava da koristi GMO u zatvorenim sistemima, namjerno uvodi GMO u životnu sredinu, stavlja u promet, prevozi ili provodi GMO ili proizvode koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;

20) praćenje stanja (monitoring) GMO je planirano i sistematsko praćenje i nadziranje GMO u zatvorenim sistemima prilikom namjernog uvođenja GMO u životnu sredinu i stavljanja GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO u promet, kao i mogućih štetnih efekata u skladu sa propisima;

21) jedinstveni kod je alfanumerički kod sastavljen od devet slova i brojeva koji se daje svakom GMO odobrenom za stavljanje u promet, odnosno za gajenje u komercijalne svrhe i upotrebu za ishranu ljudi ili životinja;

22) sledljivost je mogućnost praćenja GMO i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO u svim fazama proizvodnje i distribucije;

23) ograničena upotreba GMO je upotreba u kojoj se GMO uzgaja, razmnožava, čuva, prevozi, uništava, uklanja ili na drugi način koristi u zatvorenom sistemu.

Izuzeci

Član 3

Ovaj zakon ne primjenjuje se na proizvode koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, ako su namijenjeni za medicinske i kozmetičke svrhe.

In vitro oplodnja, prirodni procesi poput konjugacije, transdukcije, transformacije, indukcija poliploidije, ne smatraju se genetičkim modifikacijama iz člana 2 tačka 6 ovog zakona, pod uslovom da ne obuhvataju upotrebu rekombinantnih molekula nukleinske kiseline ili GMO dobijanih metodama različitim od metoda na koje se ne primjenjuje ovaj zakon.

Primjena drugih zakona

Član 4

Na postupke koji se vode u skladu sa ovim zakonom primjenjuju se odredbe zakona kojim je uređen opšti upravni postupak, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Na hranu ili hranu za životinje koja sadrži, sastoji se ili je dobijena od GMO, shodno se primjenjuju odredbe zakona kojim je uređena bezbjednost hrane, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Pravo na žalbu

Član 5

Protiv prvostepenog rješenja nadležnih organa iz člana 10 stav 1 al. 4 i 5 ovog zakona, žalba se može izjaviti ministarstvu nadležnom za poslove poljoprivrede i veterinarstva.

Protiv prvostepenog rješenja nadležnog državnog organa iz člana 10 stav 1 alineja 3 ovog zakona žalba se izjavljuje ministarstvu nadležnom za poslove zdravlja.

Protiv prvostepenog rješenja nadležnog organa iz člana 10 stav 1 alineja 6 ovog zakona, žalba se može izjaviti ministarstvu nadležnom za poslove zaštite životne sredine.

II. NAČELA UPRAVLJANJA GMO

Načelo integrisanosti

Član 6

Osnove i ciljeve politike upravljanja GMO, kao i mjere za sprječavanje štetnih efekata proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO na zdravlje ljudi i životnu sredinu uključuju se u strateške, planske i programske dokumente iz oblasti razvoja, finansija, obrazovanja, informisanja i podsticanja naučno - istraživačkih djelatnosti.

Načelo predostrožnosti

Član 7

GMO mogu da budu u upotrebi u zatvorenim sistemima, namjerno uvedeni u životnu sredinu i stavljeni u promet i upotrebu u skladu sa ovim zakonom.

Nadležni organi, u saglasnosti sa načelom predostrožnosti, dužni su da obezbijede preduzimanje odgovarajućih mjera za izbjegavanje štetnih efekata na zdravlje ljudi i životnu sredinu, koji mogu biti prouzrokovani namjernim uvođenjem u zatvorene sisteme, životnu sredinu ili stavljanjem u promet proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO.

Načelo procjene rizika

Član 8

Procjena rizika od potencijalnih štetnih efekata na zdravlje ljudi i životnu sredinu koji mogu da nastanu usljed transfera gena GMO u druge organizme vrši se prema pojedinačnim slučajevima saglasno ovom zakonu, uzimajući u obzir prirodu organizma u koji se unosi, odnosno životne sredine u koju se uvodi.

Prilikom procjene rizika od GMO posebno se identifikuju i isključuju GMO koji sadrže gene rezistentne na antibiotike za ljudsku i veterinarsku upotrebu, a koji mogu da prouzrokuju štetni efekat na zdravlje ljudi i životnu sredinu.

Načelo javnosti

Član 9

Javnost ima pravo da bude obaviještena o upravljanju GMO i uključena u postupke odlučivanja u skladu sa zakonom.

III. NADLEŽNOSTI U SPROVOĐENJU ZAKONA

1. Nadležni organi

Član 10

Poslove državne uprave u oblasti GMO vrše:

- ministarstvo nadležno za poslove poljoprivrede (u daljem tekstu: Ministarstvo poljoprivrede);

- ministarstvo nadležno za poslove zaštite životne sredine (u daljem tekstu: Ministarstvo zaštite životne sredine);
- ministarstvo nadležno za poslove zdravlja (u daljem tekstu: Ministarstvo zdravlja);
- organ uprave nadležan za poslove veterinarstva;
- organ uprave nadležan za fitosanitarne poslove;
- organ uprave nadležan za zaštitu životne sredine.

Obavljanje pojedinih poslova od javnog interesa iz nadležnosti organa državne uprave iz stava 1 ovog člana može se povjeriti ovlaštenim pravnim licima, u skladu sa zakonom.

Nadležnosti

Član 11

Ministarstvo poljoprivrede u vršenju poslova iz člana 10 stav 1 alineja 1 ovog zakona donosi godišnji plan kontrole, plan monitoringa, plan upravljanja kriznim situacijama u slučaju incidenta nastalog u poslovanju GMO, saraduje sa Nacionalnim savjetom za biološku sigurnost, daje ovlaštenja laboratorijama za vršenje ispitivanja, odlučuje po žalbama na rješenja donesena u prvostepenom postupku, izdaje odobrenje za upotrebu GMO u eksperimentalne svrhe, saraduje sa međunarodnim organizacijama i nadležnim organima drugih država iz svoje nadležnosti u oblasti GMO, vrši prijavljivanje (notifikaciju) propisa i mjera koji se donose u izvršavanju ovog zakona, donosi propise u izvršavanju ovog zakona i druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Ministarstvo zaštite životne sredine u vršenju poslova iz člana 10 stav 1 alineja 2 ovog zakona donosi godišnji plan kontrole, plan monitoringa i plan upravljanja kriznim situacijama u slučaju incidenta nastalog uvođenjem GMO u životnu sredinu, saraduje sa Nacionalnim savjetom za biološku sigurnost, odlučuje po žalbama na rješenja donesena u prvostepenom postupku, saraduje sa međunarodnim organizacijama i nadležnim organima drugih država iz svoje nadležnosti u oblasti GMO, donosi propise u izvršavanju ovog zakona i druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Ministarstvo zdravlja u vršenju poslova iz člana 10 stav 1 alineja 3 ovog zakona utvrđuje ispunjenost propisanih zahtjeva i izdaje i oduzima odobrenja, odnosno saglasnosti za obavljanje djelatnosti subjektima u poslovanju s hranom od GMO i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovanom hranom i ostalom hranom, kao i pojedinačno deklarisanu upakovane hrane životinjskog porijekla i kombinovane hrane u prometu na malo, saraduje sa Nacionalnim savjetom za biološku sigurnost, odlučuje po žalbama na rješenja donesena u prvostepenom postupku, vrši kontrolu i inspekcijski nadzor i druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Organ uprave nadležan za poslove veterinarstva iz člana 10 stav 1 alineja 4 ovog zakona vrši upravne i sa njima povezane stručne poslove u oblasti hrane i hrane za životinje koja sadrži, sastoji se ili je dobijena od GMO, vrši konsultacije sa podnosiocem prijave o povjerljivim podacima i donosi zaključke o podacima koji se smatraju povjerljivim u skladu sa ovim zakonom, saraduje sa Nacionalnim savjetom za biološku sigurnost, vrši procjenu dodatnih podataka, organizuje i sprovodi javne rasprave u postupku odlučivanja po prijavama za poslovanje hranom i hranom za životinje koja sadrži, sastoji se ili je dobijena od GMO, odlučuje po prijavi, priprema stručne osnove za plan kontrole, plan monitoringa i plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti prometa GMO, kontrolu i inspekcijski nadzor i druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Organ uprave nadležan za fitosanitarne poslove iz člana 10 stav 1 alineja 5 ovog zakona vrši upravne i sa njima povezane stručne poslove u oblasti reproduktivnog GMO biljnog materijala ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO namijenjenih stavljanju u promet, odlučuje po prijavama za upotrebu u zatvorenim sistemima, vrši konsultacije sa podnosiocem prijave o povjerljivim podacima i donosi zaključke o podacima koji se smatraju povjerljivim, saraduje sa Nacionalnim savjetom za biološku sigurnost, vrši procjenu dodatnih podataka, organizuje i sprovodi javne rasprave u postupku odlučivanja po prijavama, vrši klasifikaciju nivoa rizika zatvorenog sistema, izdaje odobrenja subjektima u poslovanju sa GMO za stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, priprema stručne osnove za plan kontrole, plan monitoringa i plan upravljanja kriznim situacijama u oblasti korišćenja GMO u zatvorenim sistemima i vrši monitoring i druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Organ uprave nadležan za zaštitu životne sredine iz člana 10 stav 1 alineja 6 ovog zakona vrši upravne i sa njima povezane stručne poslove u oblasti namjernog uvođenja u životnu sredinu GMO i

proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, odlučuje po prijavama za namjerno uvođenje u životnu sredinu, vrši konsultacije sa podnosiocem prijave o povjerljivim podacima i donosi zaključke o podacima koji se smatraju povjerljivim, saraduje sa Nacionalnim savjetom za biološku sigurnost, vrši procjenu dodatnih podataka, organizuje i sprovodi javne rasprave u postupcima odlučivanja po prijavama, preispituje potencijalne rizike uvođenja GMO u životnu sredinu, izdaje odobrenja subjektima u poslovanju GMO za uvođenje u životnu sredinu, priprema stručne osnove za plan kontrole, plan monitoringa i plan upravljanja kriznim situacijama u oblasti uvođenja GMO u životnu sredinu, vrši monitoring i druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Član 12

Nadležni organ uprave iz člana 10 st. 4, 5 i 6 ovog zakona u slučaju nedostatka naučnih informacija i znanja o mogućim razmjerama štetnih efekata na zdravlje ljudi, biološku raznovrsnost i životnu sredinu ili ako postoje nova naučna saznanja o tome da proizvod može izazvati štetne efekte po zdravlje ljudi, biološku raznovrsnost i životnu sredinu, može privremeno ograničiti ili zabraniti uvoz, upotrebu i stavljanje u promet, odnosno uvođenje u životnu sredinu GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO.

Propisi koje donosi Ministarstvo poljoprivrede

Član 13

Ministarstvo poljoprivrede donosi propise kojima se uređuju:

- uslovi za dobijanje ovlašćenja za laboratorije koje vrše ispitivanja i kontrolu GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;
- sadržaj zahtjeva za dobijanje odobrenja za izvođenje ogleda, način i uslove izvođenja ogleda i monitoringa upotrebe GMO u eksperimentalne svrhe;
- bliži kriterijumi za klasifikaciju, uslovi za objekte i nivo rizika u zatvorenim sistemima;
- uslovi, sadržaj i obim procjene rizika upotrebe GMO u zatvorenim sistemima;
- bliži sadržaj prijave, tehničke dokumentacije i uslove monitoringa za stavljanje u promet GMO ili koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;
- bliži način označavanja proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;
- uslovi prekograničnog prenosa GMO;
- uslovi u pogledu rukovanja, pakovanja i prevoza GMO;
- oblik, sadržaj, način vođenja registara;
- i druge propise u izvršavanju ovog zakona.

Propisi koje donosi Ministarstvo zaštitne životne sredine

Član 14

Ministarstvo zaštite životne sredine donosi propise kojima se bliže uređuju:

- uslovi, način i postupak uvođenja GMO u životnu sredinu;
- uslovi u pogledu osposobljenosti lica za namjerno uvođenje u životnu sredinu, bliži sadržaj tehničkog dosijea i uslove u pogledu sadržaja i obima procjene rizika za namjerno uvođenje GMO u životnu sredinu, metodologiju za izradu procjene rizika i uslove koji moraju biti ispunjeni prilikom izrade procjene rizika;
- oblik, sadržaj, način vođenja registara;
- i druge propise u izvršavanju ovog zakona.

2. Nacionalni savjet za biološku sigurnost

Osnivanje i nadležnosti

Član 15

Radi kontinuiranog praćenja stanja i razvoja u oblasti genetičke biotehnologije GMO i pružanja naučne i stručne pomoći u donošenju odluka i pripremi propisa iz oblasti GMO i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, osniva se Nacionalni savjet za biološku sigurnost (u daljem tekstu: NSBS).

U vršenju poslova iz stava 1 ovog člana NSBS :

1) razmatra prijave i daje mišljenja o podnijetim prijavama stvaraoca, subjekta u poslovanju GMO ili njegovog ovlašćenog zastupnika u cilju dobijanja odobrenja za tranzit, upotrebu u zatvorenim sistemima, namjerno uvođenje u životnu sredinu, stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;

2) daje mišljenje o rizicima pri upotrebi u zatvorenim sistemima, namjernom uvođenju u životnu sredinu, stavljanju u promet GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;

3) predlaže preduzimanje mjera u otklanjanju rizika od GMO;

4) daje mišljenja na nacрте i predloge zakona, drugih propisa i opštih akata o GMO;

5) analizira stanje i inicira primjenu svjetskih dostignuća u oblasti upotrebe GMO;

6) saraduje sa domaćim i međunarodnim institucijama u oblasti razmjene naučnih i stručnih informacija;

7) daje predloge za obavješćavanje, učešće javnosti i edukaciju o GMO;

8) vrši druge poslove utvrđene aktom o osnivanju NSBS u skladu sa ovim zakonom.

U vršenju poslova iz st. 1 i 2 ovog člana NSBS saraduje sa ministarstvima, nadležnim državnim organima i organima uprave.

Sastav i način rada NSBS

Član 16

Članovi NSBS imenuju se iz reda istaknutih javnih, naučnih i stručnih radnika u zvanju doktora nauka iz oblasti biologije, poljoprivrede, medicine, veterine, mikrobiologije, genetike, ekologije, evolucione biologije, populacione biologije, toksikologije, alergologije, šumarstva, biohemije, molekularne biologije i drugih relevantnih naučnih oblasti.

NSBS ima predsjednika i 10 članova koji se imenuju na period od četiri godine.

Članove NSBS imenuje Vlada Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada) na predlog nadležnih organa državne uprave.

Ministarstvo poljoprivrede predlaže šest članova, a Ministarstvo zaštite životne sredine pet članova NSBS.

Način rada i organizacija NSBS uređuje se poslovnikom NSBS.

NSBS podnosi Vladi izvještaj o svom radu najmanje jednom godišnje.

Administrativno-tehničke poslove za potrebe NSBS obavljaju paritetno Ministarstvo poljoprivrede i Ministarstvo zaštite životne sredine.

Zaposleni u organima uprave ne mogu biti članovi NSBS.

Član 17

Članovima za rad u NSBS pripada naknada.

Sredstva za rad NSBS obezbjeđuju se u budžetu Crne Gore na pozicijama Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva zaštite životne sredine na paritetnoj osnovi.

Čuvanje povjerljivih podataka

Član 18

Članovi NSBS dužni su da, tokom i po isteku mandata, čuvaju podatke koji su označeni kao povjerljivi u skladu sa ovim zakonom.

Povjerljivost podataka iz stava 1 ovog člana dužna su da čuvaju i druga lica koja učestvuju u radu NSBS, odnosno koja učestvuju u postupku razmatranja prijave za upravljanje GMO.

Postupanje sa povjerljivim informacijama i razmjena informacija između lica kojima je dozvoljen pristup informacijama vrši se u skladu sa zakonom.

Sukob interesa

Član 19

Član NSBS koji je poslovno, finansijski ili porodično (supružnik, djeca, roditelji, braća i sestre) u vezi sa podnosiocem prijave ne smije učestvovati u postupku glasanja prilikom davanja predloga i mišljenja iz člana 15 stav 2 tač. 1 i 2 ovog zakona.

Član NSBS je dužan da o sukobu interesa obavijesti predsjednika.

3. Ovlašćena laboratorija za ispitivanje i kontrolu GMO

Davanje ovlašćenja

Član 20

Ispitivanje i kontrolu GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO može da obavlja samo ovlašćena laboratorija.

Ovlašćenje za vršenje ispitivanja iz stava 1 ovog člana može dobiti samo akreditovana laboratorija sa svojstvom pravnog lica koja posjeduje certifikat za dobru laboratorijsku praksu (u daljem tekstu: DLP certifikat) i ispunjava uslove utvrđene propisom koji donosi Ministarstvo poljoprivrede u saglasnosti sa Ministarstvom zaštite životne sredine.

Ovlašćenje za vršenje ispitivanja daje Ministarstvo poljoprivrede uz saglasnost Ministarstva zaštite životne sredine.

Ovlašćena laboratorija, po završetku ispitivanja GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, dostavlja izveštaj sa nalazima nadležnom organu državne uprave.

Ovlašćena laboratorija i zaposleni u laboratoriji dužni su da čuvaju podatke koji su označeni kao povjerljivi, u skladu sa ovim zakonom, kao i povjerljivost rezultata dobijenih na osnovu ispitivanja i kontrola izvedenih na zahtjev nadležnog organa.

IV. GENETIČKI MODIFIKOVANI ORGANIZMI

Prijave i odobrenja

Član 21

Upotreba u zatvorenim sistemima, namjerno uvođenje u životnu sredinu, stavljanje u promet i tranzit GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, dozvoljen je pod uslovima i na način utvrđen ovim zakonom.

Postupak za izdavanje odobrenja za upotrebu u zatvorenim sistemima, namjerno uvođenje u životnu sredinu, stavljanje u promet i tranzit GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, pokreće se na osnovu prijave podnesene u pisanoj ili elektronskoj formi.

Podnosilac prijave je dužan da podnese posebnu prijavu i za svaki GMO dobijen ukrštanjem dva ili više GMO primjenom klasičnih metoda.

Podnosilac prijave može otpočeti upotrebu zatvorenog sistema, upotrebu GMO u zatvorenom sistemu, namjerno uvođenje u životnu sredinu, stavljanje u promet i prekogranični prenos GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, samo po dobijanju odobrenja nadležnog organa uprave.

Član 22

Zabranjeno je staviti u promet ili gajiti u komercijalne svrhe GMO, ako za njega ne postoje eksperimentalni podaci i istraživanja o neposrednim i posrednim uticajima na ekosisteme koji mogu biti ugroženi njegovom upotrebom, a koji su dobijeni u ogledima izvedenim na teritoriji Crne Gore.

Sadržaj zahtjeva za dobijanje odobrenja za izvođenje oglada, način i uslove izvođenja oglada i monitoringa upotrebe GMO u eksperimentalne svrhe utvrđuje se propisom koji donosi Ministarstvo poljoprivrede, po pribavljenom mišljenju Ministarstva zaštite životne sredine.

Povjerljivi podaci

Član 23

Podnosilac prijave može da označi određene podatke u prijavi kao poslovnu tajnu, odnosno kao povjerljive u skladu sa zakonom kojim je uređena zaštita povjerljivih podataka.

Povjerljive podatke iz stava 1 ovog člana ne predstavljaju:

a) opis genetički modifikovanog organizma;

b) naziv i sjedište podnosioca prijave - pravnog lica i lično ime zakonskog zastupnika, a za fizičko lice lično ime, JMB građana i prebivalište, odnosno odgovarajuće podatke iz identifikacione isprave za strane državljane;

c) datum podnošenja prijave;

d) lokacija zatvorenog sistema, odnosno lokacija uvođenja u životnu sredinu;

e) planovi i metode nadzora GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, kao i mjere u slučaju incidenta;

f) podaci potrebni za procjenu rizika (podaci o mogućim štetnim i drugim efektima);

g) nivo rizika upotrebe GMO u zatvorenom sistemu i

h) drugi podaci koje odredi nadležni organ državne uprave u skladu sa zakonom.

Povjerljivim podatkom, u smislu ovog zakona, ne može se označiti podatak koji je objavljen.

Zabranjeno je podatke iz jedne prijave o sprovedenim eksperimentima za procjenu rizika koristiti u drugim prijavama bez pisanog odobrenja vlasnika podataka, ako nijesu dostupni javnosti.

Podatke koji su u prijavi označeni kao povjerljivi, nadležni organ uprave, član NSBS, odnosno zaposleni u ovlaštenoj laboratoriji, dužni su da čuvaju kao povjerljive 10 godina nakon razmatranja zahtjeva, odnosno davanja odobrenja, odnosno odbijanja ili povlačenja prijave.

Nadležni organ državne uprave dužan je da, po sprovedenoj konsultaciji sa podnosiocem prijave, u roku od 15 dana od dana prijema prijave, zaključkom odredi koji podaci se smatraju povjerljivim.

Ispitivanje i troškovi

Član 24

Podnosilac prijave dužan je da, na zahtjev nadležnog organa uprave, dostavi dodatne podatke, kao i radi ispitivanja odgovarajuću količinu GMO za čije odobrenje je podnesena prijava.

Troškove analize i uništavanja, kao i privremenog odlaganja i čuvanja, ako se analizom utvrdi da se radi o nedozvoljenom GMO ili proizvodu koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, snosi subjekat u poslovanju GMO ili ovlašćeni zastupnik.

Visinu troškova iz stava 1 ovog člana propisuje Vlada.

Upoznavanje javnosti sa sadržajem prijave i rješenje po prijavi

Član 25

Nadležni organ državne uprave, po prijemu prijave, objavljuje u najmanje jednom dnevnom štampanom mediju koji se distribuira na teritoriji Crne Gore, elektronskim medijima i na web stranici nadležnog organa, obavještenje koje sadrži osnovne podatke o podnosiocu i predmetu prijave i mjestu i vremenu u kojem se može izvršiti uvid u dostupne podatke u skladu sa zakonom.

Nadležni organ uprave organizuje i sprovodi javnu raspravu koja mora trajati najmanje 45 dana od dana objavljivanja obavještenja iz stava 1 ovog člana.

Rješenje nadležnog organa uprave po prijavi objavljuje se na način utvrđen stavom 1 ovog člana i u „Službenom listu Crne Gore“.

V. UPOTREBA GMO U ZATVORENIM SISTEMIMA

Nivoi rizika upotrebe GMO

Član 26

Upotreba GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO u zatvorenim sistemima klasifikuje se u jedan od četiri nivoa rizika, i to:

- prvi nivo, odnosi se na ograničenu upotrebu kod koje su rizici zanemarljivi;
- drugi nivo, odnosi se na ograničenu upotrebu kod koje su rizici mali;
- treći nivo, odnosi se na ograničenu upotrebu kod koje su rizici značajni;
- četvrti nivo, odnosi se na ograničenu upotrebu kod koje su rizici veliki.

Subjektat u poslovanju iz stava 1 ovog člana dužan je da prilikom upotrebe GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO u zatvorenom sistemu obezbijedi propisane fizičke, hemijske i druge sigurnosne uslove i rukovanje u skladu sa propisanim zahtjevima.

Klasifikaciju nivoa rizika upotrebe GMO u zatvorenim sistemima vrši organ uprave nadležan za fitosanitarne poslove, na osnovu ispunjenosti propisanih mjera sigurnosti i drugih uslova u skladu sa zakonom.

Bliži kriterijumi za klasifikaciju, uslove za objekte i nivo rizika iz stava 3 ovog člana utvrđuju se propisom koji donosi Ministarstvo poljoprivrede po pribavljenom mišljenju Ministarstva zaštite životne sredine.

Prijava zatvorenog sistema

Član 27

Upotreba GMO može da se sprovodi samo u zatvorenom sistemu koji ispunjava propisane uslove za nivo rizika u koji je klasifikovana namjeravana upotreba.

Podnosilac prijave dužan je da zatvoreni sistem, prije prve upotrebe, prijavi organu uprave nadležnom za fitosanitarne poslove.

Prijava zatvorenog sistema mora sadržati podatke o podnosiocu prijave, zatvorenom sistemu i nivou rizika namjeravanih radnji u zatvorenom sistemu, a naročito:

- naziv i sjedište subjekta u poslovanju sa GMO i lično ime lica odgovornog za nadzor i sigurnost;
- dokaz o registraciji u Centralni registar Privrednog suda (u daljem tekstu: CRPS) ili drugi odgovarajući registar;
- podatke o stručnom obrazovanju i naučnim referencama lica odgovornih za nadzor i sigurnost;
- adresu i opšti opis objekata i prostora i opis prirode posla koji se namjerava obavljati u objektu;
- nivo rizika upotrebe GMO, a za ograničenu upotrebu GMO klasifikovanog u prvi nivo rizika, izvod iz procjene rizika za namjeravanu upotrebu GMO i postupanje s otpadom.

Ako nakon podnošenja prijave, podnosiocu prijave postanu dostupne nove informacije koje mogu značajno uticati na zdravlje ljudi, biološku raznovrsnost i životnu sredinu ili klasifikaciju u novi nivo rizika, dužan je da o tome obavijesti organ uprave iz stava 2 ovog člana i podnese novu prijavu.

Organ uprave iz stava 2 ovog člana, nakon podnošenja prijave, ispituje da li zatvoreni sistem ispunjava propisane uslove i, nakon pribavljenog mišljenja NSBS, upisuje zatvoreni sistem u registar zatvorenih sistema, ukoliko ispunjava propisane uslove, u roku od 60 dana od dana prijema prijave i o upisu izdaje rješenje.

Član 28

Prije započinjanja upotrebe GMO u zatvorenom sistemu, podnosilac prijave dužan je da izradi procjenu rizika za namjeravanu upotrebu.

Na osnovu analize karakteristika GMO, namjeravane upotrebe i uslova životne sredine koja može biti izložena opasnosti, procjenom će se utvrditi mogući štetni efekti, nivo rizika, mjere potrebne za sprječavanje incidenta i druge sigurnosne mjere, kao i mjere za postupanje sa otpadom i otpadnim vodama iz zatvorenog sistema.

Na osnovu procjene rizika podnosilac prijave predlaže klasifikaciju upotrebe GMO u zatvorenom sistemu u jedan od nivoa rizika iz člana 26 stav 1 ovog zakona.

Ako je podnosilac prijave u nedoumici u koji nivo rizika treba klasifikovati upotrebu GMO u zatvorenom sistemu, upotreba će se klasifikovati u nivo sa strožijim mjerama nadzora.

Bliži uslovi, sadržaj i obim procjene rizika upotrebe GMO u zatvorenim sistemima utvrđuje se propisom koji donosi Ministarstvo poljoprivrede u saglasnosti sa Ministarstvom zaštite životne sredine.

Plan mjera

Član 29

Prije započinjanja upotrebe GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO u zatvorenom sistemu, podnosilac prijave dužan je da izradi plan mjera za slučaj incidenta.

Podnosilac prijave dužan je da dostavi podatke o planu mjera u slučaju incidenta koji odobrava Ministarstvo poljoprivrede po pribavljenom mišljenju Ministarstva zaštite životne sredine i Ministarstva zdravlja.

Otpočinjanje upotrebe prvog i drugog nivoa rizika

Član 30

Za prvu i svaku narednu ograničenu upotrebu GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, klasifikovanu u prvi i drugi nivo rizika, koja će se vršiti u za taj nivo rizika registrovanom zatvorenom sistemu, prijava se podnosi organu uprave nadležnom za fitosanitarne poslove.

Ukoliko je zatvoreni sistem iz stava 1 ovog člana upisan u registar iz člana 27 stav 5 ovog zakona, za ograničenu upotrebu GMO klasifikovanu u prvi i drugi nivo rizika upotrebe GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO može otpočeti samo nakon dobijanja odobrenja organa uprave iz stava 1 ovog člana.

Organ uprave iz stava 1 ovog člana dužan je da dostavi, bez odlaganja, kopiju prijave i prateću dokumentaciju NSBS.

NSBS je dužan da mišljenje po prijavi i pratećoj dokumentaciji dostavi organu uprave iz stava 3 ovog člana, u roku od 21 dan od dana prijema kopije prijave.

Organ uprave iz stava 1 ovog člana dužan je da po prijavi odluči u roku od 45 dana od dana prijema prijave.

Otpočinjanje upotrebe trećeg i četvrtog nivoa rizika

Član 31

Za prvu i svaku narednu ograničenu upotrebu GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, klasifikovanu u treći i četvrti nivo rizika, koja će se vršiti u za taj nivo rizika registrovanom zatvorenom sistemu, prijava se podnosi organu uprave iz člana 30 stav 1 ovog zakona.

Ukoliko je zatvoreni sistem iz stava 1 ovog člana upisan u registar iz člana 27 stav 5 ovog zakona, za ograničenu upotrebu GMO klasifikovanu u treći i četvrti nivo rizika, upotreba GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO može otpočeti samo nakon dobijanja odobrenja organa uprave iz člana 30 stava 1 ovog zakona.

Organ uprave iz stava 1 ovog člana dužan je da dostavi, bez odlaganja, kopiju prijave i prateću dokumentaciju NSBS.

NSBS je dužan da mišljenje po prijavi i pratećoj dokumentaciji dostavi organu uprave iz stava 3 ovog člana, u roku od 45 dana od dana prijema kopije prijave.

Organ uprave iz stava 1 ovog člana dužan je da po prijavi odluči u roku od 90 dana od dana prijema prijave.

VI. NAMJERNO UVOĐENJE GMO U ŽIVOTNU SREDINU

Podnošenje prijave

Član 32

Podnosilac prijave dužan je da, prije namjernog uvođenja GMO, proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO u životnu sredinu, pribavi odobrenje organa uprave nadležnog za zaštitu životne sredine.

Prijava za uvođenje GMO u životnu sredinu mora sadržati podatke o podnosiocu prijave, a naročito:

1) naziv i sjedište za pravno lice i lično ime zakonskog zastupnika, a za fizičko lice lično ime, JMB građana i prebivalište,

2) podatke o stručnoj osposobljenosti lica koja će vršiti namjerno uvođenje GMO u životnu sredinu;

3) količinu GMO koja se planira unijeti u životnu sredinu;

4) upozorenje o štetnim efektima GMO u uslovima različitih načina korišćenja.

Uz prijavu iz stava 2 ovog člana podnosi se naročito:

1) dokaz o registraciji u CRPS, ili drugi odgovarajući registar;

2) tehnički dosije, koji naročito sadrži:

- opšte podatke vezane za GMO;

- podatke o uslovima uvođenja i prostoru u koji se planira uvođenje GMO;
- podatke o međudjelovanju GMO i životne sredine;
- plan praćenja (monitoring) uticaja GMO na zdravlje ljudi, životnu sredinu i biološku raznovrsnost ;

- podatke o nadzoru, mjerama sanacije i mjerama koje će sprovesti u slučaju incidenta;
- sažetak dosijea;

3) procjenu rizika GMO za životnu sredinu, izvještaj o dobijenim rezultatima, korišćenim metodama prilikom procjene i korišćena naučna i stručna literatura.

Prije izdavanja odobrenja iz stava 1 ovog člana, organ uprave nadležan za zaštitu životne sredine dužan je da pribavi saglasnost Ministarstva poljoprivrede.

Organ uprave iz stava 1 ovog člana može, prije izdavanja odobrenja, od podnosioca prijave zahtijevati dostavljanje dodatnih podataka.

Podnosilac prijave se u prijavi može pozvati i na podatke ili rezultate namjernog uvođenja GMO u životnu sredinu iz druge prijave podnesene organu uprave nadležnom za zaštitu životne sredine, ako ti podaci nijesu označeni kao tajna ili ako je pribavio pisanu saglasnost tog podnosioca.

Uslove u pogledu stručne osposobljenosti lica za namjerno uvođenje u životnu sredinu i bliži sadržaj tehničkog dosijea, sadržaj i obim procjene rizika za namjerno uvođenje GMO u životnu sredinu, metodologiju za izradu procjene rizika i uslove koji moraju biti ispunjeni prilikom izrade procjene rizika utvrđuje propisom Ministarstvo zaštite životne sredine uz mišljenje Ministarstva poljoprivrede.

Član 33

Organ uprave nadležan za zaštitu životne sredine evidentira broj i datum prijave, a na zahtjev, podnosiocu prijave izdaje potvrdu prijema sa datumom i brojem iz evidencije.

Organ uprave iz stava 1 ovog člana dužan je da, u skladu sa naučnim razvojem biotehnologije i drugim dostupnim podacima, po prijemu uredne prijave, preispita potencijalne rizike uvođenja GMO u životnu sredinu i druge uslove koje je potrebno ispuniti da bi po prijavi odlučivao.

Organ uprave iz stava 1 ovog člana dužan je da kopiju uredne prijave i prateću dokumentaciju dostavi NSBS bez odlaganja.

NSBS je dužan da nadležnom organu iz stava 1 ovog člana dostavi stručno mišljenje o analizi podataka datih u prijavi za uvođenje GMO u životnu sredinu, u roku od 60 dana od dana prijema kopije prijave.

Ako nadležni organ iz stava 1 ovog člana zahtijeva dostavljanje dodatnih podataka, zahtjev mora biti obrazložen i sadržati rok za dostavu dodatnih podataka.

Organ uprave nadležan za zaštitu životne sredine je dužan da po prijavi odluči u roku od 90 dana od dana prijema uredne prijave.

Rješenjem iz stava 6 ovog člana može se odobriti uvođenje GMO u životnu sredinu na lokaciji koja je u prijavi navedena ili na drugoj lokaciji sa istom namjenom.

Rješenje kojim se odobrava uvođenje GMO u životnu sredinu sadrži naročito: osnovne karakteristike GMO i sažetak rezultata procjene rizika, uslove, način i postupak uvođenja u životnu sredinu, rokove za dostavljanje izvještaja, period na koji se izdaje, a u obrazloženju i osvrt na mišljenja iznesena u javnoj raspravi.

Podnosilac prijave može otpočeti sa uvođenjem GMO u životnu sredinu samo po dobijanju odobrenja od nadležnog organa državne uprave.

Organ uprave iz stava 1 ovog člana će podnosioca prijave kojem je odobreno namjerno uvođenje GMO, proizvoda koji sadrže, sastojke se ili su dobijeni od GMO u životnu sredinu upisati u registar izdatih odobrenja namjernog uvođenja u životnu sredinu i, u roku od osam dana od dana upisa, podnosiocu prijave izdati rješenje o upisu.

Član 34

Zabranjeno je uvođenje GMO u životnu sredinu u zaštićenim područjima, u područjima namijenjenim organskoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda i u područjima za razvoj ekoturizma.

Član 35

Kada subjektu u poslovanju GMO postanu dostupni podaci o izmjeni ili nenamjernoj promjeni uvedenog GMO, koji mogu biti od uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu, dužan je da, bez odlaganja:

- 1) preduzme mjere neophodne za zaštitu života i zdravlja ljudi i životne sredine;
- 2) obustavi uvođenje u životnu sredinu;
- 3) obavijesti nadležni organ o svakoj izmjeni uslova od uticaja na procjenu rizika, kao i o nenamjernoj promjeni ili novoj informaciji;
- 4) sprovede strožije mjere u cilju zaštite zdravlja ljudi i životne sredine od mjera koje su navedene u odobrenju.

Podnosilac prijave dužan je da, u toku postupka odobravanja uvođenja GMO u životnu sredinu, bez odlaganja, obavijesti nadležni organ o svakoj izmjeni uslova od uticaja na procjenu rizika, nenamjernoj promjeni ili novoj informaciji i da predvidi strožije mjere u cilju zaštite zdravlja ljudi i životne sredine koje su navedene u prijavi.

Kada organu uprave nadležnom za zaštitu životne sredine postanu dostupni podaci iz st. 1 i 2 ovog člana, koji mogu da imaju značajan uticaj na procjenu rizika za zdravlje ljudi i životnu sredinu, procijenice te podatke, dostaviti ih na uvid javnosti i naložiti podnosiocu prijave da prilagodi uslove namjernog uvođenja GMO u životnu sredinu ili obustavi namjerno uvođenje u životnu sredinu GMO i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO.

Ukoliko u toku postupka uvođenja GMO u životnu sredinu subjekat u poslovanju GMO posumnja u postojanje višeg stepena rizika od procijenjenog, dužan je da, bez odlaganja, obustavi uvođenje GMO u životnu sredinu i obavijesti organ uprave iz člana 10 stav 1 alineja 6 ovog zakona.

Izveštaj o namjernom uvođenju GMO u životnu sredinu

Član 36

Subjektat u poslovanju GMO dužan je da organu uprave nadležnom za zaštitu životne sredine dostavi izvještaj o toku namjernog uvođenja GMO u životnu sredinu, u roku od 60 dana od dana uvođenja, kao i da u rokovima utvrđenim odobrenjem podnosi periodične izvještaje u pisanoj ili elektronskoj formi.

Izveštaj iz stava 1 ovog člana sadrži rezultate uvođenja, a naročito zapažanja od značaja za eventualni rizik za zdravlje ljudi i životnu sredinu.

Bliži sadržaj i obrazac izvještaja iz stava 1 ovog člana utvrđuje propisom Ministarstvo zaštite životne sredine.

VII. PROMET I PREKOGRANIČNI PRENOS

Pribavljanje odobrenja

Član 37

Privredno društvo, drugo pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice koje namjerava prvi put da stavi u promet GMO ili proizvod koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, dužno je da pribavi odobrenje za stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO.

Lice iz stava 1 ovog člana dužno je da, prije podnošenja prijave za izdavanje odobrenja za stavljanje u promet GMO, ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, izradi procjenu rizika koji može izazvati namjeravano stavljanje u promet.

Procjenom rizika se, na osnovu analize karakteristika GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO i njegove upotrebe, utvrđuju mogući štetni efekti na zdravlje ljudi i životnu sredinu, stepen rizika, kao i plan monitoringa.

Sadržaj i obim procjene rizika za stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, metodologiju za izradu procjene i uslove koje mora ispunjavati pravno lice za izradu procjene rizika, utvrđuje se propisom koji donosi Ministarstva poljoprivrede u saglasnosti sa Ministarstvom zdravlja.

Procjenu rizika može da izrađuje pravno lice koje ovlasti Ministarstvo poljoprivrede uz saglasnost Ministarstva zdravlja.

Prijava

Član 38

Lice iz člana 37 stav 1 ovog zakona podnosi prijavu koja sadrži:

- 1) naziv i sjedište za pravno lice i lično ime zakonskog zastupnika, a za fizičko lice lično ime, JMB građana i prebivalište;
- 2) predlog trgovačkog naziva proizvoda;
- 3) podatke o proizvođaču, uvozniku ili distributeru koji je, u skladu sa propisima, odgovoran za stavljanje proizvoda u promet;
- 4) podatke o ovlaštenoj laboratoriji koja će vršiti kontrolu uzoraka;
- 5) namjeravanoj upotrebi proizvoda;
- 6) podatke o uslovima stavljanja u promet, kao i posebne uslove upotrebe i rukovanja proizvodom;
- 7) predlog perioda za koji se traži odobrenje;
- 8) predlog označavanja proizvoda;
- 9) predlog pakovanja proizvoda.

Uz prijavu iz stava 1 ovog člana podnosi se naročito:

- 1) tehnička dokumentacija;
- 2) procjena rizika;
- 3) plan monitoringa namjeravanog prometa;
- 4) izvod iz sadržaja tehničke dokumentacije.

Podnosilac prijave dužan je za svaku namjeravanu upotrebu GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, koji je drugačiji od odobrenog, podnijeti novu prijavu za dobijanje odobrenja za stavljanje u promet.

Podnosilac prijave se u prijavi može pozvati i na podatke iz druge prijave, ako ti podaci nijesu označeni kao tajna ili ako je pribavio pisanu saglasnost tog podnosioca.

Bliži sadržaj prijave, tehničke dokumentacije i uslovi monitoringa utvrđuju se propisom Ministarstva poljoprivrede.

Postupak nadležnog organa državne uprave po prijavi

Član 39

Ministarstvo zdravlja, za hranu od GMO i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovane i ostale hrane, kao i pojedinačno deklarisanе upakovane hrane životinjskog porijekla i kombinovane hrane u prometu na malo, dužno je da sprovede javnu raspravu u skladu sa članom 25 st. 1 i 2 ovog zakona i bez odlaganja, kopiju uredne prijave dostavi NSBS, odnosno Nacionalnom savjetu za bezbjednost hrane.

NSBS i Nacionalni savjet za bezbjednost hrane dužni su da dostave stručno mišljenje nadležnom organu iz stava 1 ovog člana, najkasnije u roku od 45 dana od dana prijema prijave.

Ako nacionalni savjet iz stava 2 ovog člana u roku od 45 dana od dana dostavljanja kopije prijave ne dostavi stručno mišljenje, smatra se da je mišljenje negativno.

Nadležni državni organ iz stava 1 ovog člana dužan je da sačini i dostavi podnosiocu prijave izvještaj o podobnosti proizvoda za stavljanje u promet, u roku od 60 dana od dana prijema uredne prijave, koji sadrži jednu od sljedećih procjena:

- podoban za stavljanje u promet;
- podoban za stavljanje u promet pod određenim dodatnim uslovima;
- nepodoban za stavljanje u promet.

Podnosilac prijave može, u roku od sedam dana od dana prijema izvještaja iz stava 4 alineja 3 ovog člana, ako je data procjena da je proizvod nepodoban za stavljanje u promet, prijavu za dobijanje odobrenja za stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, povući ili obavijestiti nadležni državni organ iz stava 1 ovog člana da će prijavu dopuniti.

Ako podnosilac prijave iz stava 5 ovog člana obavijesti nadležni organ da namjerava prijavu dopuniti, ostaviće mu se rok u kojem mora izvršiti dopunu prijave.

Ako podnosilac prijave u roku iz stava 5 ovog člana ne obavijesti nadležni državni organ iz stava 1 ovog člana o namjeri dopune prijave, prijava se smatra povučenom.

Nadležni organ će obustaviti postupak za izdavanje odobrenja ako prijava bude povučena u skladu sa st. 5 i 7 ovog člana.

Postupak nadležnih organa uprave po prijavi

Član 40

Organi uprave iz člana 10 stav 1 al. 4 i 5 ovog zakona prilikom odlučivanja po prijavama za stavljanje u promet GMO, proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, primjenjuju postupak utvrđen članom 39 ovog zakona.

Rok za donošenje odobrenja

Član 41

Nadležni organ uprave iz člana 39, odnosno člana 40 ovog zakona, odlučuje po prijavi o stavljanju u promet GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, u roku od 105 dana od dana prijema prijave.

Odobrenje za stavljanje u promet izdaje se na period do pet godina, uz mogućnost produženja u skladu sa ovim zakonom.

Odobrenje o stavljanju u promet GMO, proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, nadležni organ državne uprave upisuje u registar izdatih odobrenja za stavljanje u promet i izdaje rješenje o upisu u registar, u roku od 8 dana od dana upisa.

Na proizvodnju, zdravstvenu ispravnost, deklarisanje i označavanje hrane i hrane za životinje, stavljanje u promet hrane i hrane za životinje, koja sadrži ili je dobijena od GMO primjenjuju se odredbe zakona kojim je uređena bezbjednost hrane.

Sadržaj odobrenja

Član 42

Odobrenje za stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO sadrži naročito:

- naziv i sjedište subjekta u poslovanju GMO za pravno lice i lično ime zakonskog zastupnika, a za fizičko lice lično ime, JMB građana i prebivalište, odnosno odgovarajuće podatke iz identifikacione isprave za strane državljane;
- podatke o GMO, odnosno proizvodu koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO i jedinstveni kod;
- namjenu i obim za koje se izdaje odobrenje, kao i identifikaciju proizvoda sa naznakama njegovih karakteristika;
- vrijeme na koje se odobrenje izdaje;
- uslove stavljanja u promet, koji obuhvataju i posebne uslove za upotrebu, rukovanje, pakovanje, kao i uslove za zaštitu zdravlja ljudi i životne sredine ili specifičnog ekološkog sistema ili geografskog područja;
- obavezu kontrolisanja uzoraka i dostavljanja rezultata nadležnom organu;
- uputstvo za označavanje;
- uputstvo monitoringa, kao i obavezu izvještavanja nadležnog organa o rezultatima monitoringa;
- druge uslove koje je subjekat iz alineje 1 ovog stava dužan da ispuni prilikom stavljanja u promet ili korišćenja proizvoda.

Odobrenje i procjena rizika za biološku raznovrsnost, zdravlje ljudi i životnu sredinu, osim podataka koji su označeni kao povjerljivi, moraju biti dostupni javnosti u skladu sa ovim zakonom.

Priznavanje valjanosti odobrenja druge države

Član 43

Nadležni organ može u postupku izdavanja odobrenja za stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, nakon pribavljanja izvještaja NSBS, odnosno Nacionalnog savjeta za procjenu bezbjednosti hrane, podnosiocu prijave, rješenjem priznati valjanost

isprave na osnovu koje je dobio odobrenje za stavljanje proizvoda u promet u drugoj državi, ako su u ispravi određeni uslovi koji odgovaraju uslovima utvrđenim ovim zakonom.

Rješenjem iz stava 1 ovog člana određuje se i način monitoringa i obaveza izvještavanja o rezultatima monitoringa.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, nadležni organi iz člana 39, odnosno člana 40 ovog zakona može, nakon pribavljanja izvještaja NSBS ili Nacionalnog savjeta za procjenu bezbjednosti hrane, privremeno ograničiti ili zabraniti stavljanje u promet GMO ili proizvod koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, ako je na osnovu informacije o novim naučno zasnovanim podacima utvrdio da GMO ili proizvod koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO može predstavljati rizik, koji prilikom izdavanja odobrenja nije bio uzet u obzir.

Mjere zaštite u slučaju novih saznanja u prometu GMO

Član 44

Ako subjekat u poslovanju GMO, nakon dobijanja odobrenja za promet, posumnja ili dođe do saznanja o postojanju višeg stepena rizika od procijenjenog za zdravlje ljudi i životnu sredinu dužan je da, bez odlaganja, preduzme mjere za zaštitu zdravlja ljudi i životne sredine, pokrene postupak njegovog povlačenja iz prometa u slučajevima kada više nije pod njegovom kontrolom i o tome obavijesti nadležni organ koji je izdao odobrenje.

U slučaju iz stava 1 ovog člana subjekat u poslovanju GMO dužan je da, na osnovu promijenjenih uslova, nadležnom organu podnese novu prijavu.

Nove informacije o rizicima po zdravlje ljudi i životnu sredinu, svaki subjekt u poslovanju sa GMO dužan je da, bez odlaganja, dostavi nadležnom organu.

Ako nadležnom organu postanu dostupne, prije ili tokom postupka izdavanja odobrenja, nove informacije o nivoima rizika koje predstavlja proizvod ili njegova upotreba, dužan je da te informacije uzme u obzir prilikom odlučivanja o stavljanju u promet.

Ako nadležnom organu postanu dostupne nove informacije nakon pravosnažnosti odobrenja dužan je da, nakon pribavljanja mišljenja NSBS, odnosno Nacionalnog savjeta za procjenu bezbjednosti hrane, donese rješenje kojim mijenja, odnosno dopunjava postojeće odobrenje, uz saglasnost podnosioca prijave ili ukine odobrenje, ako podnosilac prijave nije saglasan sa izmjenom odobrenja.

Sledljivost

Član 45

Korisnik, odnosno lice koje stavlja u promet GMO ili proizvode koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO dužno je da obezbijedi licu koje prihvata GMO ili proizvode od GMO, a u skladu sa principom sledljivosti, u pisanoj formi sljedeće podatke:

a) za proizvode koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO:

- informaciju da proizvod ili neki njegovi sastojci sadrže ili se sastoje od GMO;
- jedinstveni kod ili kodove za GMO koje proizvod sadrži ili od kojih se sastoji.

b) za proizvode dobijene od GMO:

- oznaku svakog od sastojaka hrane koji su proizvedeni od GMO;
- oznaku svake od komponenti hrane za životinje ili aditiva proizvedenih od GMO;

c) za proizvode kod kojih ne postoji lista sastojaka oznaku da je proizvod dobijen od GMO.

Prilikom stavljanja u promet GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, prodavac je dužan subjektu u poslovanju GMO dostaviti dokumentaciju sa podacima iz stava 1 ovog člana.

Lice iz stava 1 ovog člana koje stavlja u promet GMO ili proizvode koji sadrže, odnosno sastoje se ili su dobijeni od GMO dužno je da vodi bazu podataka i obezbijedi postupak koji će omogućiti praćenje i identifikaciju, za period od pet godina od svakog stavljanja u promet, o licu od koga je GMO ili proizvod koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO nabavljen i licima kojima su ti GMO ili proizvodi od GMO učinjeni dostupnim, osim krajnjih potrošača.

Prekogranični prenos

Član 46

Prekogranični prenos GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO može da se vrši samo na osnovu odobrenja za upotrebu u zatvorenim sistemima, za uvođenje u životnu sredinu i stavljanje u promet saglasno ovom zakonom.

Vlada će, na predlog nadležnog organa državne uprave, privremeno ograničiti ili zabraniti uvoz i upotrebu GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO u slučaju nedostatka naučnih informacija i znanja o mogućim razmjerama štetnih efekata na zdravlje ljudi, biološku raznovrsnost i životnu sredinu ili ako postoje novi ili dodatni naučno utemeljeni podaci o tome da GMO može izazvati štetne efekte na zdravlje ljudi, biološku raznovrsnost i životnu sredinu.

Bliže uslove prekograničnog prenosa GMO utvrđuje propisom Ministarstvo poljoprivrede u saradnji sa Ministarstvom zaštite životne sredine .

VIII. OBNAVLJANJE ODOBRENJA, OZNAČAVANJE, RUKOVANJE I POSTUPANJE U SLUČAJU INCIDENTA

Prijava za produženje odobrenja

Član 47

Subjekat u poslovanju GMO, radi produženja odobrenja za upotrebu u zatvorenim sistemima, uvođenje u životnu sredinu i stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO dužan je, najkasnije devet mjeseci prije isteka odobrenja, nadležnom organu podnijeti prijavu koja sadrži naročito:

- kopiju odobrenja za stavljanje u promet čije produženje se traži;
- izvještaj o rezultatima monitoringa;
- nove informacije o nivou rizika za zdravlje ljudi, životnu sredinu i biološku raznovrsnost kojima raspolaže;
- predlog za izmjenu ili dopunu uslova za stavljanje u promet važećeg odobrenja, a naročito u odnosu na monitoring i vremensko ograničenje važenja odobrenja, ako je to potrebno.

Odobrenje se može produžiti do pet godina.

Subjekat u poslovanju GMO iz stava 1 ovog člana može produžiti upotrebu u zatvorenim sistemima, uvođenje u životnu sredinu i stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO pod uslovima koji su utvrđeni odobrenjem do dobijanja odobrenja u skladu sa stavom 1 ovog člana.

Na postupak po zahtjevu za produženje odobrenja primjenjuju se odredbe ovog zakona.

Označavanje

Član 48

Subjekat u poslovanju GMO dužan je da pakovanje ili ambalažu i propratnu dokumentaciju GMO ili proizvode koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO označi čitkom i vidnom oznakom.

Upakovani GMO ili proizvod iz stava 1 ovog člana označava se oznakom na pakovanju ili ambalaži, a neupakovani proizvod oznakom na proizvodu ili postavljanjem oznake neposredno uz proizvod.

Oznaka iz stava 2 ovog člana mora biti sljedeće sadržine :

- „genetički modifikovan organizam“; ili
- „ovaj proizvod sadrži genetički modifikovan organizam“; ili
- „ovaj proizvod se sastoji od genetički modifikovanog organizma“; ili
- „ovaj proizvod je dobijen od genetički modifikovanog organizma“.

Oznaka iz stava 3 ovog člana mora sadržati i jedinstven identifikacioni kod.

Bliži način označavanja GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO i propratne dokumentacije iz stava 1 ovog člana utvrđuje se propisom koji donosi Ministarstvo poljoprivrede u saradnji sa Ministarstvom zaštite životne sredine i Ministarstvom zdravlja.

Propisom Vlade utvrđuje se nivo slučajnih i tehnološki neizbježnih tragova GMO ispod kojeg ti proizvodi ne moraju biti označeni.

Član 49

Zabranjeno je staviti u promet GMO ili proizvod koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO, koji nije označen u skladu sa članom 48 stav 3 ovog zakona.

Rukovanje, pakovanje i prevoz GMO

Član 50

Prilikom svakog rukovanja, prevoza i pakovanja GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, prateća dokumentacija mora sadržati podatke koji jasno ukazuju da je proizvod GMO koji je namijenjen za:

- upotrebu u zatvorenim sistemima: o uslovima i načinu rukovanja, skladištenja, prevoza i upotrebe, mjestu za pribavljanje bližih informacija, uključujući lično ime, JMB građana i prebivalište za fizička lica, naziv i sjedište pravnog lica i lično ime lica ovlaštenog za zastupanje kojima je povjeren GMO;

- namjerno uvođenje u životnu sredinu: o identitetu i karakteristikama, odnosno osobinama i uslovima za bezbjedno rukovanje, skladištenje, prevoz i korišćenje, kao i mjestu za pribavljanje bližih informacija;

- hranu ili hranu za životinje ili za preradu: naznaku da nije namijenjen za namjerno uvođenje u životnu sredinu, kao i mjestu za pribavljanje bližih informacija.

Bliži uslovi u pogledu rukovanja, pakovanja i prevoza GMO utvrđuju se propisom koji donosi Ministarstvo poljoprivrede uz mišljenje Ministarstva zaštite životne sredine.

Reklamiranje

Član 51

Subjekt u poslovanju dužan je da, prilikom reklamiranja proizvoda od GMO, jasno i nedvosmisleno navede da proizvod koji se reklamira sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO.

Tranzit

Član 52

Tranzit (provoz) GMO vrši se u skladu sa propisima kojima je uređeno veterinarstvo, zaštita bilja i carinskim propisima.

Postupanje u slučaju incidenta

Član 53

Subjekt u poslovanju GMO, u slučaju incidenta, dužan je, bez odlaganja, postupiti u skladu sa planom mjera za postupanje u slučaju incidenta i o incidentu, bez odlaganja, obavijestiti nadležni organ državne uprave, a naročito o:

- okolnostima incidenta;
- vrsti i količini GMO koji je nenamjerno uveden u životnu sredinu;
- preduzetim i potrebnim radnjama i mjerama zaštite zdravlja ljudi i životne sredine i drugim podacima koji su potrebni da se ocijene uticaji incidenta na zdravlje ljudi, biološku raznovrsnost i životnu sredinu.

Odgovornost

Član 54

Subjekt u poslovanju GMO koji vrši aktivnosti u zatvorenim sistemima, namjerno uvodi u životnu sredinu GMO i stavlja u promet GMO, proizvod koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO dužan je da naknadi troškove otklanjanja opasnosti i troškove sanacije posljedica štetnih efekata prouzrokovanih upravljanjem GMO.

Pravno ili fizičko lice koje vrši aktivnosti u zatvorenim sistemima, namjernog uvođenja u životnu sredinu GMO i stavljanja proizvoda u promet koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO dužno je da naknadi štetu izazvanu upravljanjem GMO, čime se ne isključuje njegova krivična odgovornost.

Biološka bezbjednost

Član 55

Radi zaštite životne sredine i biološke raznovrsnosti zabranjeno je uvođenje GMO u životnu sredinu koje nije u saglasnosti sa ovim zakonom.

Ukoliko ne može da se identifikuje pravno ili fizičko lice koje vrši aktivnosti upotrebe GMO u zatvorenim sistemima, namjernog uvođenja u životnu sredinu ili stavljanja GMO u promet, nadležni organ državne uprave dužan je da preduzme sve neophodne mjere za sprječavanje ili otklanjanje štetnih posljedica, u skladu sa zakonom.

Ukoliko se naknadno identifikuje pravno ili fizičko lice iz stava 2 ovog člana, to lice je dužno da naknadi troškove nastale preduzimanjem mjera za sprječavanje ili otklanjanje štetnih posljedica iz stava 2 ovog člana i naknadi nastalu štetu.

Postupanje s otpadom nastalim upotrebom GMO

Član 56

Subjekt u poslovanju GMO dužan je da otpad koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO uništava na način da GMO više ne bude sposoban za reprodukciju ili prenos genetičkog materijala na druge organizme.

Bliži postupak uništavanja otpada utvrđuje se propisom Ministarstva zaštite životne sredine uz saglasnost Ministarstva poljoprivrede.

Troškovi

Član 57

Troškovi nadležnog državnog organa, odnosno nadležnog organa uprave nastali u postupku razmatranja prijave i davanja odobrenja za upotrebu u zatvorenim sistemima, namjerno uvođenje u životnu sredinu, stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od GMO i prekograničnog prenosa padaju na teret podnosioca prijave.

Visina troškova iz stava 1 ovog člana utvrđuje se propisom Vlade.

IX. REGISTRI GMO

Upis u registar

Član 58

Rješenje izdato za registraciju zatvorenog sistema, za upotrebu GMO u zatvorenom sistemu, za uvođenje u životnu sredinu i stavljanje u promet, nadležni organ upisuje u registar.

Registar izdatih odobrenja za zatvorene sistem iz člana 27 stav 5 ovog zakona vodi organ uprave nadležan za fitosanitarne poslove.

Registre izdatih odobrenja za uvođenje GMO u životnu sredinu iz člana 33 stav 10 ovog zakona vodi organ uprave nadležan za zaštitu životne sredine.

Registar izdatih odobrenja za stavljanje u promet GMO, proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO iz člana 41 stav 3 ovog zakona vodi organ državne uprave nadležan za poslove zdravlja, organ uprave nadležan za poslove veterinarstva i organ uprave nadležan za fitosanitarne poslove.

U Registar GMO i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO nije dozvoljeno upisivati podatke koji su, u skladu sa ovim zakonom, označeni kao poslovna tajna ili koji uživaju zaštitu u skladu sa posebnim propisima.

Registri GMO sa podacima koji nijesu povjerljivog karaktera moraju biti dostupni javnosti.

Oblik, sadržaj i način vođenja registara iz st. 2, 3 i 4 ovog člana utvrđuju propisom nadležni organi državne uprave.

Brisanje iz registra

Član 59

Nadležni organ će brisati iz registra pravno lice: za koje se utvrdi da ne ispunjava uslove propisane za dobijanje rješenja kojim se odobrava upis u registar zatvorenih sistema, za upotrebu GMO u zatvoreni sistem, za uvođenje u životnu sredinu i stavljanje u promet; prestankom obavljanja djelatnosti pravnog lica i izricanjem zaštitne mjere zabrane obavljanja djelatnosti.

Nadležni organ uprave će u slučajevima iz stava 1 ovog člana donijeti rješenje o brisanju iz registra.

Rješenje kojim se briše pravno lice iz registra sadrži naročito:

- naziv i sjedište pravnog lica;
- ime i prezime fizičkog lica;
- kontrolni broj.

Član 60

Organ državne uprave nadležan za poslove zdravlja, organ uprave nadležan za poslove veterinarstva, organ uprave nadležan za fitosanitarne poslove i organ uprave nadležan za zaštitu životne sredine objavljuje u „Službenom listu Crne Gore“ spisak GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, za koje je izdao rješenje kojim se odobrava namjerno uvođenje u životnu sredinu, u komercijalne svrhe, odnosno stavljanje u promet.

X. INSPEKCIJSKI NADZOR

Član 61

Inspeksijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donijetih na osnovu ovog zakona vrši Ministarstvo zdravlja preko sanitarnog inspektora, organ uprave nadležan za poslove veterinarstva preko veterinarskog inspektora, organ uprave nadležan za fitosanitarne poslove preko fitosanitarnog inspektora i organ uprave nadležan za zaštitu životne sredine preko inspektora za zaštitu životne sredine.

Ovlašćenja inspektora

Član 62

Sanitarni inspektor vrši nadzor bezbjednosti hrane od GMO biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovane i ostale hrane u proizvodnji, međunarodnom prometu, prometu na veliko i prometu na malo, kao i pojedinačno deklarisanu upakovane hrane životinjskog porijekla u prometu na malo.

Veterinarski inspektor vrši nadzor bezbjednosti hrane od GMO životinjskog porijekla, kombinovane hrane i hrane za životinje u proizvodnji, međunarodnom prometu, prometu na veliko i prometu na malo mesa, riba i drugih proizvoda akvakulture.

Fitosanitarni inspektor vrši nadzor sprovođenja propisanih mjera za upotrebu GMO, bezbjednosti GMO hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje.

Inspektor za zaštitu životne sredine vrši nadzor sprovođenja propisanih mjera vezanih za uvođenje GMO u životnu sredinu.

Inspeksijske kontrole sprovode se uz korišćenje kontrolnih metoda i tehnika, kao što su, nadzor i uzimanje uzoraka primjerenih predmetu kontrole.

Ovlašćenja sanitarnog inspektora

Član 63

Pored ovlašćenja inspektora utvrđenih zakonom kojim je uređen inspeksijski nadzor, sanitarni inspektor u skladu sa članom 62 stav 1 ovog zakona naročito ima ovlašćenja da :

- 1) pregleda i po potrebi uzorkuje sirovine, materije i supstance koje se koriste za pripremu i proizvodnju hrane od GMO;
- 2) pregleda i po potrebi uzorkuje polupreradene proizvode od GMO;
- 3) pregleda i po potrebi uzorkuje prerađene proizvode od GMO;

- 4) kontroliše označavanja i reklamiranja proizvoda od GMO;
- 5) sprovodi bilo koju drugu aktivnost potrebnu kako bi se obezbijedilo ispunjavanje ciljeva ovog zakona.

Pored ovlaštenja iz stava 1 ovog člana, sanitarni inspektor koji vrši inspekcijski nadzor u carinskim skladištima i u slobodnim carinskim zonama ima ovlaštenje i da:

- 1) nakon pregleda pošiljki hrane od GMO i prateće dokumentacije dozvoli uvoz ili skladištenje, rješenjem kojim za svaku pošiljku pojedinačno posebno utvrdi da na osnovu propisanih uslova nema smetnji za njihov uvoz;
- 2) uzima uzorke hrane od GMO i šalje ih na laboratorijska ispitivanja u ovlašćene laboratorije.

Ovlaštenja veterinarskog inspektora

Član 64

Pored ovlaštenja inspektora utvrđenih zakonom kojim je uređen inspekcijski nadzor, veterinarski inspektor u skladu sa članom 62 stav 2 ovog zakona naročito ima ovlaštenja da:

- 1) pregleda i po potrebi uzorkuje sirovine, materije i supstance koje se koriste za pripremu i proizvodnju hrane i hrane za životinje od GMO;
- 2) pregleda i po potrebi uzorkuje polupreradene proizvode od GMO;
- 3) kontroliše način označavanja i reklamiranja proizvoda od GMO;
- 4) sprovodi i bilo koju drugu aktivnost potrebnu kako bi se obezbijedilo ispunjavanje ciljeva ovog zakona.

Pored ovlaštenja iz stava 1 ovog člana, veterinarski inspektor koji vrši inspekcijski nadzor na graničnom prelazu, odnosno carinskom skladištu ima ovlaštenje i da:

- 1) nakon prethodnog veterinarskog pregleda pošiljki hrane i hrane za životinje od GMO i prateće dokumentacije dozvoli uvoz, tranzit ili skladištenje hrane i hrane za životinje;
- 2) uzima uzorke hrane i hrane za životinje od GMO i šalje ih na laboratorijska ispitivanja u ovlašćene laboratorije ili obavlja potrebna ispitivanja u laboratoriji na graničnom prelazu.

Ovlaštenja fitosanitarnog inspektora

Član 65

Pored ovlaštenja inspektora utvrđenih zakonom kojim je uređen inspekcijski nadzor i drugih zakona, fitosanitarni inspektor u skladu sa članom 62 stav 3 ovog zakona naročito ima ovlaštenja da:

- 1) kontroliše uvođenje GMO u zatvoreni sistem;
- 2) provjerava kontrolne sisteme koje je uspostavio korisnik GMO, evidencije i dobijene rezultate;
- 3) kontroliše način rada sa GMO ili proizvodima koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;
- 4) pregleda objekat, okolinu, prostorije i opremu zatvorenog sistema;
- 5) pregleda i po potrebi uzorkuje materije i supstance koje se koriste za GMO;
- 6) kontroliše efikasnost procedura vezanih za sprovođenje Plana nadzora;
- 7) kontroliše način vođenja utvrđene evidencije i čuvanja dokumentacije za GMO, koja može biti od značaja za ocjenu usaglašenosti sa ovim zakonom i propisima donesenim na osnovu ovog zakona;
- 8) kontroliše označavanje GMO;
- 9) pregleda pošiljke i prateće dokumentacije za GMO i posebno utvrdi da na osnovu propisanih uslova nema smetnji za njihov uvoz pojedinačno;
- 10) uzima uzorke GMO;
- 11) sprovodi i bilo koju drugu aktivnost potrebnu kako bi se obezbijedilo ispunjavanje ciljeva ovog zakona.

Ovlaštenja inspektora za zaštitu životne sredine

Član 66

Pored ovlaštenja inspektora utvrđenih zakonom kojim je uređen inspekcijski nadzor i drugih zakona, inspektor za zaštitu životne sredine u skladu sa članom 62 stav 4 ovog zakona naročito ima ovlaštenja da:

- 1) kontroliše uvođenje GMO u životnu sredinu;

- 2) provjerava kontrolne sisteme koje je uspostavio korisnik GMO, evidencije i dobijene rezultate;
- 3) kontroliše način rada sa GMO ili proizvodima koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;
- 4) pregleda objekat, okolinu, prostorije, opremu i transportna sredstva;
- 5) pregleda i po potrebi uzorkuje materije i supstance koje se koriste za GMO;
- 6) kontroliše postupanje sa otpadom nastalim upotrebom GMO;
- 7) kontroliše efikasnost procedura vezanih za sprovođenje Plana nadzora;
- 8) kontroliše označavanje GMO;
- 9) kontroliše način vođenja utvrđene evidencije i čuvanja dokumentacije za GMO, koja može biti od značaja za ocjenu usaglašenosti sa ovim zakonom i propisima donesenim na osnovu ovog zakona;
- 10) uzima uzorke GMO;
- 11) sprovodi i bilo koju drugu aktivnost potrebnu kako bi se obezbijedilo ispunjavanje ciljeva ovog zakona.

Upravni nadzor

Član 67

Pored upravnih mjera i radnji utvrđenih zakonom kojim je uređen inspekcijski nadzor i drugih zakona, sanitarni inspektor u skladu sa članom 62 stav 1 ovog zakona, kada utvrdi da je povrijeđen ovaj zakon ili drugi propis, ima i obaveze i ovlašćenja da:

- 1) naredi povlačenje iz prometa hrane koja nije bezbjedna ;
  - 2) naredi ograničenje ili zabranu prometa hrane koja sadrži, sastoji se ili je dobijena od nedozvoljenih GMO;
  - 3) naredi uništavanje hrane koja nije bezbjedna;
  - 4) naredi povlačenje iz prometa hrane koja sadrži, sastoji se ili je dobijena od nedozvoljenih GMO;
  - 5) naredi označavanje GMO ili proizvoda GMO.
- Troškovi nastali sprovođenjem mjere padaju na teret subjekta u poslovanju sa GMO.

Član 68

Pored upravnih mjera i radnji utvrđenih zakonom kojim je uređen inspekcijski nadzor i drugih zakona, veterinarski inspektor u skladu sa članom 62 stav 2 ovog zakona, kada utvrdi da je povrijeđen ovaj zakon ili drugi propis, ima i obaveze i ovlašćenja da:

- 1) zabrani rad subjektima u poslovanju sa GMO koji nemaju odobrenje nadležnog organa;
  - 2) naredi ograničenje ili zabranu prometa hrane i hrane za životinje, odnosno povlačenje hrane i hrane za životinje iz prometa koja sadrži, sastoji se ili je dobijena od nedozvoljenih GMO;
  - 3) zabrani tranzit GMO, proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;
  - 4) naredi označavanje GMO ili proizvoda GMO;
  - 5) naredi uništenje nedozvoljenih GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od nedozvoljenih GMO;
  - 6) naredi uništavanje otpada nastalog upotrebom GMO na propisan način;
  - 7) preduzima i druge mjere u skladu sa zakonom.
- Troškovi nastali sprovođenjem mjere padaju na teret subjekta u poslovanju sa GMO.

Član 69

Pored upravnih mjera i radnji utvrđenih zakonom kojim je uređen inspekcijski nadzor i drugih zakona, fitosanitarni inspektor u skladu sa članom 62 stav 3 ovog zakona, kada utvrdi da je povrijeđen ovaj zakon ili drugi propis, ima i obaveze i ovlašćenja da:

- 1) zabrani rad subjektima u poslovanju sa GMO koji nemaju odobrenje nadležnog organa;
- 2) zabrani prevoz, uvoz ili izvoz;
- 3) zabrani upotrebu GMO u zatvorenim sistemima i stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;
- 4) naredi označavanje GMO ili proizvoda GMO;
- 5) naredi uništenje nedozvoljenih GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od nedozvoljenih GMO;
- 6) naredi uništavanje otpada nastalog upotrebom GMO na propisan način;

7) preduzima i druge mjere u skladu sa zakonom.

Troškovi nastali sprovođenjem mjere padaju na teret subjekta u poslovanju sa GMO.

Član 70

Pored upravnih mjera i radnji utvrđenih zakonom kojim je uređen inspekcijski nadzor, inspektor za zaštitu životne sredine u skladu sa članom 62 stav 4 ovog zakona kada utvrdi da je povrijeđen ovaj zakon ili drugi propis, ima i obaveze i ovlašćenja da:

1) zabrani uvođenje u životnu sredinu subjektu u poslovanju sa GMO koji nema odobrenje nadležnog organa;

2) zabrani namjerno uvođenje u životnu sredinu GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO;

3) naredi označavanje GMO;

4) naredi uništavanje otpada nastalog upotrebom GMO na propisan način;

5) naredi uništenje nedozvoljenih GMO ili proizvoda koji sadrži, sastoji se ili je dobijen od nedozvoljenih GMO;

6) preduzima i druge mjere u skladu sa zakonom.

Troškovi nastali sprovođenjem mjere padaju na teret subjekta u poslovanju sa GMO.

XI. KAZNE NE ODREDBE

Član 71

Novčanom kaznom od stostrukog do tristostrukog iznosa najniže cijena rada u Crnoj Gori kazniće se za prekršaj privredno društvo, drugo pravno lice i preduzetnik, ako:

1) otpočne upotrebu zatvorenog sistema, upotrebu GMO u zatvorenom sistemu, namjerno uvođenje u životnu sredinu, stavljanje u promet i prekogranični prenos GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, bez dobijanja odobrenja nadležnog organa uprave (član 21 stav 4);

2) stavi u promet ili gaji u komercijalne svrhe GMO, za koje ne postoje eksperimentalni podaci i istraživanja o neposrednim i posrednim uticajima na ekosisteme koji mogu biti ugroženi njegovom upotrebom, a koji su dobijeni u ogledima izvedenim na teritoriji Crne Gore (član 22);

3) upotrebljava GMO u zatvorenom sistemu koji ne ispunjava propisane uslove za nivo rizika u koji je klasifikovana namjeravana upotreba GMO (član 27 stav 1);

4) ne prijavi prije prve upotrebe zatvoreni sistem (član 27 stav 2);

5) nakon podnošenja prijave postanu dostupne nove informacije koje mogu značajno uticati na zdravlje ljudi, biološku raznovrsnost i životnu sredinu ili klasifikaciju u novi nivo rizika, a o tome ne obavijesti nadležni organ i ne podnese novu prijavu (član 27 stav 4);

6) ne izradi procjenu rizika za namjeravanu upotrebu, prije započinjanja upotrebe GMO u zatvorenom sistemu (član 28);

7) ne izradi plan mjera u slučaju incidenta, prije započinjanja upotrebe GMO u zatvorenom sistemu (član 29 stav 1);

8) ne dostavi podatke o planu mjera u slučaju incidenta Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu poljoprivrede, Ministarstvu zaštite životne sredine (član 29 stav 2);

9) ne podnese prijavu za prvu i za svaku narednu upotrebu GMO uvrštenu u prvi i drugi nivo rizika, koja će se obavljati u za to registrovanom zatvorenom sistemu (član 30 stav 1);

10) ne podnese prijavu nadležnom organu za upotrebu GMO uvrštenu u treći ili četvrti nivo rizika koja će se obavljati u za to registrovanom zatvorenom sistemu (član 31 stav 1);

11) se kontrolisano korišćenje nivoa rizika tri ili četiri obavlja bez prethodnog odobrenja nadležnog organa (član 31 stav 2);

12) ne podnese prijavu za namjerno uvođenje GMO u životnu sredinu nadležnom organu uprave (član 32);

13) otpočne sa uvođenjem u životnu sredinu GMO, bez odobrenja nadležnog organa državne uprave (član 33 stav 9);

14) uvodi GMO u životnu sredinu u zaštićenim područjima, u područjima namijenjenim organskoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda, za razvoj eko-turizma (član 34);

15) o bilo kojoj izmjeni ili nenamjernoj promjeni uvedenog GMO, koji mogu imati uticaja na procijenjeni rizik za ljudsko zdravlje i životnu sredinu, poslije davanja odobrenja od strane Ministarst -

va zaštite životne sredine, ne preduzme mjere neophodne za zaštitu života i zdravlja ljudi i životne sredine, ne obavijesti nadležni organ o bilo kojoj izmjeni, kao i o nenamjernoj promjeni ili dostupnoj novoj informaciji i ne izmijeni kriterijume, u cilju zaštite ljudskog zdravlja i životne sredine, specificirane u prijavi (član 35);

16) ne dostavi izvještaj u toku i po završetku namjernog uvođenja GMO u životnu sredinu u rokovima utvrđenim u odobrenju nadležnom organu (član 36 stav 1);

17) ne podnese prijavu nadležnom organu državne uprave za dobijanje odobrenja za stavljanje u promet GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, koje namjerava prvi put da stavi u promet (član 37 stav 1);

18) za svaku namjeravanu upotrebu GMO ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, koji je drugačiji od odobrenog, ne podnese novu prijavu za dobijanje odobrenja za stavljanje u promet (član 38 stav 3);

19) bez odlaganja ne preduzme mjere za zaštitu zdravlja ljudi i životne sredine i o tome obavijesti nadležni organ koji je izdao odobrenje (član 44 stav 1);

20) stavi u promet GMO ili proizvod koji se sastoji, sadrži ili je dobijen od GMO, koji nije označen u skladu sa zakonom (član 49);

21) reklamira proizvode suprotno članu 51 ovog zakona;

22) u slučaju incidenta, bez odlaganja, ne postupi u skladu sa planom mjera za postupanje u slučaju incidenta i bez odlaganja ne obavijesti o incidentu nadležni organ državne uprave (član 53);

Za prekršaj iz stava 1 ovog člana kazniće se fizičko lice, kao i odgovorno lice u privrednom društvu i drugom pravnom licu novčanom kaznom od desetrukog do dvadesetostrukog iznosa najniže cijena rada u Crnoj Gori.

XII. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 72

Do formiranja organa uprave nadležnog za fitosanitarne poslove, poslove fitosanitarne kontrole u oblasti GMO vršiće Ministarstvo poljoprivrede.

Do formiranja organa uprave nadležnog za poslove zaštite životne sredine, poslove u oblasti GMO vršiće Ministarstvo zaštite životne sredine.

Član 73

Propisi na osnovu ovlašćenja iz ovog zakona donijeće se u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 74

Do donošenja propisa na osnovu ovlašćenja iz ovog zakona primjenjivaće se propisi doneseni na osnovu Zakona o genetički modifikovanim organizmima („Službeni list SRJ“, broj 21/01), ako nijesu u suprotnosti sa ovim zakonom.

Član 75

Danom stupanja na snagu ovog zakona neće se primjenjivati Zakon o genetički modifikovanim organizmima („Službeni list SRJ“, broj 53/91).

Član 76

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u " Službenom listu Crne Gore".

SU-SK Broj 01- 255/6
Podgorica, 18. marta 2008. godine

SKUPŠTINA CRNE GORE

PREDSJEDNIK

Ranko Krivokapić